

El segle XX i l'esport: balanç i perspectives

El segle XXI serà un segle espiritual o no serà

ANDRÉ MALRAUX

Recentment hem assistit a un debat espontani al voltant del segle XX i la seva significació en la trajectòria històrica de l'ésser humà. La majoria dels historiadors coincideixen en assenyalar-lo com un segle curt, que pròpiament va des de 1914 fins al 1989. S'inicia amb la mundialització d'un conflicte armat ubicat bàsicament a Europa (la Primera Guerra Mundial) i conclou amb la caiguda del mur de Berlín, que suposa l'esfondrament del sistema comunista en l'Europa Oriental, l'eliminació de les barreres polítiques heretades de la guerra freda i l'aperturisme cap a un procés de globalització tecno-econòmica i cultural. Ha estat un període intens, dinàmic, terrible i esperançador, en el qual l'Occident tanca un cicle històric de cinc-cents anys d'apassionada exploració i dominació sobre el món, fonamentat en la necessitat d'occidentalitzar allò que és aliè i en la recerca de noves oportunitats. La seva històrica missió l'ha portat a refondre el món en una original unitat que porta el seu indiscutible segell: la globalització.

Durant el segle, la humanitat ha doblat la població de 3000 a 6000 milions, ha incrementat notablement l'esperança de vida (un terç més en els països desenvolupats), l'educació i la sanitat s'han convertit en serveis accessibles a tots els ciutadans, s'ha extès la informació instantània a tots els confins del planeta i ha anat accelerant-se la participació política ampliant el pluralisme i la riquesa (actualment existeix democràcia en un 46% dels països independents –88 estats–, en els quals habita un 40% de la població).

El balanç positiu dels darrers cent anys ens ensenya que com més llibertat política i econòmica, més gran és el creixement col·lectiu i més la prosperitat personal. Els grans valors de la modernitat: llibertat, igualtat i solidaritat; han estat conquerits en gran mesura pel sacrifici de milions i milions d'homes i dones al llarg d'aquest període, fent recular la tenebrosa amenaça dels "ismes". El segle que acaba de concloure ha estat dominat pels grans fanatismes, i ha estat sense cap mena de dubte el més sagnant de la història humana. L'utopisme és la mare de tots els "ismes", la idea de què una creença pot proporcionar un món perfecte i l'intent d'imposició sobre tota la població ha estat nefast per l'home. La història del segle recent ens demostra que les ideologies dogmàtiques i imbuides de gran certesa són extremadament perilloses per a l'equilibri pacífic entre les comunitats, el món resulta més segur i és més pròsper quan moderem les ideologies i acceptem la pluralitat. Contra les ideologies que van orientar l'acció i el pensament en les nou dècades del segle, el tram final s'ha saldat entre la dissolució de les utopies, la supremacia del raonament i el mercat únic.

Des de la perspectiva que aporta la història immediata, els esdeveniments d'aquests cent anys que han tingut un impacte relatiu

més gran sobre el segle en relació a les altres centúries formen al meu entendre el següent decàleg: 1. La democratització de l'oci: que ha deixat de ser un privilegi de les classes més afavorides per convertir-se en un nou dret humà accessible a tota la població. La transformació del món laboral, l'augment de l'esperança de vida, la millora de les condicions materials i el domini productiu del sector terciari (serveis) han facilitat la legitimació moral de l'oci i la seva implantació en amplis dominis de la vida. 2. La conquesta de l'espai: que ens ha portat a la Lluna, la comunicació per satèl·lit i el descobriment d'altres planetes més enllà del nostre sistema solar. 3. L'ascens de la dona: la creixent pèrdua de poder dels homes sobre les dones, la crisi del patriarcat i els moviments feministes han propiciat, amb la conquesta de l'oci, les grans revolucions socials del segle. 4. La investigació biotecnològica: hem conegut el codi genètic de la vida i els científics tenen la possibilitat d'alterar-lo. S'obren importants interrogants ètics. 5. La cultura de la imatge: el cinema i la televisió corresponen a la cultura del segle XX –segons Norbert Bilbeny– les imatges del primer fabriquen somnis; les de la televisió fabriquen la realitat. 6. La desraó bèl·lica: les dos guerres mundials, la guerra freda i el perill nuclear i un sensefi de guerres menors que han assolat la Terra en aquest període. 7. La desraó racial: davant dels camps de extermini nazi i els diferents genocidis ètnics que han protagonitzat aquest segle. 8. La desraó del progrés il·limitat: amb l'extenuació del recursos naturals del planeta i l'extinció accelerada d'espècies de la vida animal i vegetal. 9. La desraó de la riquesa: El vuitanta per cent de la població mundial sobreviu amb un escàs vint per cent de la riquesa total, al voltant d'una quarta part de la població no té aigua potable i una cinquena part dels habitants del planeta subsisteix amb menys d'un euro per dia. 10. La desraó del desequilibri del medi ambient: l'explosió demogràfica dels països del Sur, la contaminació atmosfèrica, la desertització són algunes de les alteracions que han provocat en el nostre delicat entorn, l'efecte hivernacle, el forat de la capa d'ozó o l'increment dels desastres naturals.

Malgrat això, per damunt de les misèries i grandeses del nostre segle, avui emergeix amb força el llegat més decisiu que hem rebut: el reconeixement de tots els individus de l'espècie humana com participants inexcusables d'un sol món interrelacionat i interdependent, telecablejat i telecomunicat, únic i plural. Els habitants d'aquest món han entès que el destí del planeta és responsabilitat de tots, els problemes i les solucions són transnacionals i els projectes corresponents han de ser conjunts, les economies s'han globalitzat i *Internet* (que representa l'icona que materialitza el desenvolupament tecnològic) ha connectat el món i ha transformat les formes socials de producció, convertint-lo en

una gegantesca xarxa de telecomunicacions on circula lliurement la informació. La crucial concienciació del gènere humà en la seva autoacceptació com espècie que per optar al progrés i benestar, com a forma de subsistència, necessita mantenir una estreta cooperació amb l'entorn medi ambiental i amb els ésser humans entre sí, determina a l'home d'avui. Aquest, sense gaire bé cap ideologia, se sent per damunt de qualsevol altre particularisme habitant del planeta, universal i local al mateix temps, com mai abans s'havia donat en la història, això afavoreix el sentiment de solidaritat (escenificat actualment amb l'incessant creixement d'ONG) i projecta en cada un de nosaltres la unitat de destí universal.

Alguns autors, com Th. Veblen, han denominat la passada centena com el segle de l'oci i és que al llarg del temps d'oci els grans segments de la població treballadora, els nens, els ancians i les dones han millorat notablement la qualitat de vida i s'han inserat de forma efectiva a la vida social. L'oci que tradicionalment s'havia vist com un plaer prohibit, en la actualitat es manifesta com un incontentible desig capaç de desencadenar les forces de la cultura, la imaginació i els somnis humans. En aquest àmbit se desenvolupa l'esport en la seva doble dimensió, com a pràctica lúdica molt competitiva de considerable exigència física practada de manera més o menys espontània per milions i milions de individus de tot el planeta i que te com a referent les enormes parafernàlies de l'esport d'alt rendiment. Aquest es constitueix aviat en la primera oferta del món de l'espectacle capaç de congrega en un sol acte (Jocs Olímpics, Campionats del Món), a través dels llarguissims braços dels medis de comunicació, les dues terceres parts de la població mundial. L'esport ha passat de ser una pràctica i un espectacle d'uns pocs pioners a ser omnipresent en el nostre entorn: a les escoles, els medis de comunicació, els estadis, les associacions, el llenguatge, la vestimenta, les xerrades, les adhesions, les emocions, els comportaments, el paisatge urbà o l'estil de vida. És tan evident la seva presència que autors, com François Mauriac, en la dècada dels seixanta, s'han atrevit a afirmar que el segle XX és el segle de l'esport.

Sense arribar a l'extrem d'identificar el segle amb l'esport, sí que creiem que en aquest període l'esport s'ha convertit en el fil conductor del segle, el seu fidel cronista, que occidentalitza i impregna els seus valors ocults a tota la població que està sotmesa a la seva influència. L'esport, sense voler-ho o sense saber-ho, per atzar o necessitat, s'ha constituït en un aparell ideològic de l'Estat (Louis Althusser) les idees i conceptes morals del qual són periòdicament difosos per l'esport espectacle entre la població que el segueix, l'enardeix, el pràctica i el projecta. Els pilars fonamentals de la modernitat: llibertat, igualtat i fraternitat, es compleixen amb esbalaïdora fidelitat en l'esport (malgrat que en el fons, aquesta correlació és més aparent que real). Llibertat d'opció esportiva pràctica o elecció de l'espectacle (l'esport es configura com un dret constitucional del ciutadà i l'Estat ha de facilitar la seva pràctica i difusió). Igualtat en la competició, sense distinció de raça, bandera, religió o ideologia. Fraternitat (solidaritat) a través de l'esport, mitjançant la celebració d'esdeveniments locals, nacionals i internacionals al voltant de conflictes no cruentos amb

mort simbòlica que substitueixen els combatents bèl·lics d'altre temps. Si Johan Huizinga, al 1938, va avisar del ressorgiment de l'*homo ludens*, avui podem donar testimoni de l'existència de l'*homo deportivus*.

L'esport, nascut en la societat liberal anglesa, sorgeix com pràctica agonística contemporània al començament de la revolució industrial sota el recer de l'aposta i de l'espectacle, supera tots els particularismes culturals o socials als quals està inicialment sotmès per la seva adscripció primera i es converteix, conjuntament amb la ciència, en un eficaç llenguatge universal acceptat per tots els estrats socials i la gran majoria de les comunitats existents. Aviat es va emancipar de tots els lligams inicials i es va convertir en una peça clau de l'engranatge ideològic de tots els "ismes" del segle: el liberalisme, el nacisme, el feixisme, el comunisme, el nacionalisme o el globalisme. L'esport ha sobreviscut a les successives metamorfosis a què ha estat sotmès i s'ha convertit en un dels fets més característics i de més gran impacte del segle XX. Mitjançant el microcosmos del sistema esport es pot recórrer de manera fidedigna una part fonamental de la història del segle, constituint un guió imprescindible per a revisar i conèixer la nostra centúria. El segle XX no s'explica només amb l'esport, però és molt poc sense ell.

La tasca del segle XXI rau en recuperar un feliç destí per a l'espècie, pacífic, solidari, il·lustrat, progressivament equitatiu i amb una raonable política d'igualtat d'oportunitats; per això serà precís estendre i profunditzar en el sistema de llibertats. Els canvis que s'han produït han estat determinants perquè hi hagi consciència de la urgent necessitat d'un desenvolupament sostenible global, humà i social que protegeixi el nostre *hàbitat* comú i asseguri les bases d'una convivència pacífica amb estabilitat política i social a cada un dels Estats. El nou segle neix amb el desig de construir un món millor que refusi la degeneració de la cultura, els aliments, la sanitat, la política, l'esport, l'ensenyament, la cohesió social, les ciutats i aconseguixi la superació de les desraons que van portar al món al límit l'autodestrucció. Per tot això és necessari potenciar i generalitzar l'educació de les noves generacions de tot el planeta (entenen aquest procés com la millor inversió socio-econòmica que es pot realitzar) i aconseguir el consens universal per posar al servei de les nostres comunitats una ètica global comuna on predomina el valor del ser, del *saber* i del *fer* sobre el *tenir* i el *dilapidar*, a manera d'afirmació personal i col·lectiva enfront de l'estil de vida consumista.

Igual com en el passat, l'esport ha de continuar com element conductor, homogeneitzador i globalitzador que ens aproximem als demés mitjançant un espectacle, una pràctica i una actitud que reivindicui l'equitat, l'igualtat i la solidaritat i, sobre tot, difongui la nova ètica global que ens ha de permetre ser actius, autònoms, solidaris, concienciats amb el nostre destí i millor preparats individualment i col·lectivament en la lluita per la subsistència.

En definitiva, advoquem perquè l'esport i el segle XXI siguin menys materialistes i més espiritualistes.

Javier Olivera Betrán